

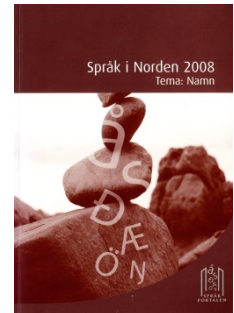
Sprog i Norden

Titel: Finländsk personnamnslagstiftning. Får man själv bestämma över sitt namn?

Forfatter: Pirjo Mikkonen

Kilde: Sprog i Norden, 2008, s. 45-58

URL: <http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/sin/issue/archive>

© Forfatterne og Netværket for sprognævne i Norden

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre numre af Sprog i Norden (1970-2004) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

Finländsk personnamnslagstiftning. Får man själv bestämma över sitt namn?

Pirjo Mikkonen

Denna artikel belyser innehållet i den finska namnlagen, hur den i praktiken tolkats och vilka namnlösningar myndigheterna har använt sig av under ett-hundra år. Presentationen följer de rättsvetares tolkningar som professor Urpo Kangas, ordförande för nämnden för namnären den vid justitieministeriet, lyfter fram i sina böcker i ämnet. Man kan se en utveckling från en juridiskt fri, men starkt traditionell namngivning, över en situation med stram lagstiftning, till dagens situation där lagarna tolkas allt friare. I Finland är vi på väg mot större frihet för individen att själv bestämma över sitt förnamn och släktnamn (efternamn).

I Finland regleras valet av personnamn och byte av namn av *namnlagen* vars historia börjar år 1921 när den första *släktnamnslagen* träder i kraft. Den fick sin början av kravet på att varje medborgare bör ha ett släktnamn, och om man av någon orsak saknade ett skulle man inom ett år meddela ett namn till församlingens kyrkoherde. Annars hade kyrkoherden rätt att införa i kyrkoboken ett namn han ansåg vara lämpligt. Eftersom största delen av finländarna hörde till den evangelisk-lutherska kyrkan förblev kyrkoböckerna den viktigaste källan för befolkningsregistret också efter att släktnamnslagen trätt i kraft. Den ortodoxa kyrkan upprätthöll, i likhet med andra religiösa samfund, ett register över sina egna medlemmar.

År 1920 fanns det dock fortfarande medborgare särskilt bland allmogen i västra och södra Finland som saknade släktnamn och i stället identifierade sig med sitt förnamn och ett patronymikon. Ägaren till ett hus eller ett torp fick vanligtvis namnet på gården som binamn. I Savolax och Karelen hade man däremot sedan flera århundraden en tradition av släktnamn som gick i arv.

Redan i den första släktnamnslagen slog man fast att ingen fick ta en annan släkts namn. Om någon ville byta ut sitt släktnamn måste den sökande kunna visa att det föreslagna nya namnet lagligt burits av honom eller av hans förfä-

der. I paragrafen om namnändring står det dessutom att ett sådant nytt släktnamn som är olämpligt eller som i fråga om skrivsättet stått i strid med det finländska namnskicket inte bör godkännas. Dessa principer ingår också i den namnlag som trädde i kraft på 2000-talet.

Släktnamnslagen från år 1921 innehåller ett krav om att när prästen hade antecknat en persons släktnamn eller ändring av släktnamnet i kyrkoboken skulle han utan dröjsmål också meddela det till straffregistret. Beredningen av lagen påskyndades av behovet att på ett pålitligt sätt kunna identifiera förbrytare (Kangas 1991, s. 17). Detta var särskilt viktigt efter inbördeskriget år 1918, när man ville registrera personer som stridit bland de röda för att deras vapen skulle kunna samlas in. Ett förnamn och ett patronymikon räckte inte längre till för identifiering.

Släktnamnslagen från år 1986

Den släktnamnslag som trädde i kraft i början av år 1986 visar hur mycket uppfattningen om släktnamnets uppgift förändrats under årtiondenas lopp. Fram till den första släktnamnslagen hade namnen reglerats av sociala normer. Lagen från år 1921 förhindrade att namn valdes eller förändrades fritt. Ett namn skulle enligt lagen vara så stabilt och oförändrat som möjligt och skulle enligt traditionellt mönster gå i arv till barnen och förflyttas till den äkta maken. Efter år 1986 har man lösgjort sig från dessa traditioner och en individ har på vissa villkor kunnat välja namn till sig själv eller sina barn. (Närhi 1996, s. 106) Personnamn regleras fortfarande av samhället eftersom de behövs för olika funktioner i samhället, men i allt större grad är det också en angelägenhet för individen och individens släkt. Finland ingår i den romansk-germanska rättstraditionen där personnamnets förvaltnings tekniska aspekt framhålls på bekostnad av sekretessen (Kangas 1992, s.2). I Finland ser man ändå namnet mer och mer som en privat angelägenhet när lagen ska tolkas i samband med namnändringar.

Bruket av svenska termer i namnlagen är olika i Finland och Sverige. I Sverige togs termen *efternamn* i bruk i namnlagen från år 1982 och användningen av termen *släktnamn* upphörde. I Finland används termen *släktnamn* fortfarande på svenska (jfr *sukunimi* 'släktnamn' på finska) trots att ett namn inte längre nödvändigtvis binder en person till en viss släkt.

Makars släktnamn

När släktnamnslagen från år 1986 förbereddes diskuterades det livligt om kvinnan skulle ta sin makes släktnamn, vilket framhölls som en gammal tradition. I själva verket var det först i äktenskapslagen (som trädde i kraft år 1930) som det stiftades att kvinnan vid giftermål skulle ta sin makes släktnamn eller att hon kunde foga mannens namn till sitt ursprungliga släktnamn. Enligt släktnamnslagen från 1921 hade kvinnan *rätt* att använda sin makes släktnamn. Fram till detta hade denna kutym endast varit en allmän sed som etablerat sig och spridit sig från de högre stånden till folket och hade sitt ursprung i Mellaneuropa och Sverige. År 1980 ratificerade Finland artikel 16 (om diskriminering av kvinnor inom äktenskapet och i hemmiljön) i FN:s kvinnokonvention. Enligt den har kvinnan rätt att själv välja efternamn, yrke och arbetsplats. Även släktnamnslagen 1986 ger en rätt att själv välja släktnamn.

Enligt den nya släktnamnslagen kan kvinnan vid ingång av äktenskap ta sin makes namn men hon kan också behålla sitt eget namn – som hon kan ha ärvt av någon av föräldrarna, som hon kan ha kvar från ett tidigare äktenskap eller som har uppkommit genom en namnändring, alltså det namn hon senast hade som ogift. Makar kan som gemensamt namn anta ett namn som någondera av dem senast hade som ogift, alltså inte ett namn från ett tidigare äktenskap. Den ena maken kan anta ett dubbelnamn där det tidigare släktnamnet står framför det gemensamma. Ett dubbelnamn är alltid personligt och går aldrig i arv till barnen. Den finska namnlagen känner inte till begreppet *mellannamn*, ett namn som kan flyttas över till maken eller barnen (som till exempel i Sverige). Bruket av dubbelnamn är vanligt bland kvinnor, men det är mycket sällsynt att män använder sig av denna möjlighet.

Ibland har man diskuterat om det måste finnas ett bindestreck i ett dubbelnamn (t.ex. *Jutila Romppainen* eller *Jutila-Romppainen*). Lagen säger inget om skrivsättet. Vanligen har man bindestreck, och detta kan försvaras av praktiska skäl.

Trots att den nuvarande lagen har varit i kraft i mer än 20 år, är det ändå fortfarande vanligast att ett gift par tar mannens namn som gemensamt namn. Det gamla namnbruket är seglivat. Det är sällan en man tar sin hustrus namn.

Barnets släktnamn

Enligt den nya lagen får ett barn som föds inom äktenskapet inte automatiskt faderns släktnamn. Om föräldrarna har ett gemensamt släktnamn överförs det till barnet. Har föräldrarna olika släktnamn bör de vid registreringen av barnet med-

delat vilket namn barnet ska bära. Eftersom helsyskon alltid ska ha samma släktnamn får följande syskon alltid samma släktnamn som det första barnet. Barnet får moderns släktnamn om föräldrarna inte meddelar något annat. Också ett barn som föds utanför äktenskapet får moderns släktnamn utom i sådana fall där fadern erkänt faderskap och vill att barnet får hans namn. I en tid där samboförhållanden blir allt vanligare är detta ett allmänt förfarande.

Vad är ett officiellt personnamn?

I praktiken är Befolkningsregistercentralen, som för register över befolkningen, den officiella namnmyndigheten. Religiösa samfund registrerar ändå fortfarande sina medlemmar i lokalförsamlingarna men informationen förs därifrån vidare till Befolkningsregistercentralen. Ett namn är officiellt när det förts in i befolkningsregistret, men det är tillåtet att använda ett annat namn så länge man inte vilseleder myndigheterna. Vid deklaration eller när man får böter måste man uppge sitt registrerade namn, men man kan till exempel prenumerera på en tidning med vilket namn man vill.

Artistnamn och signaturer är inte officiella namn men de skyddas av lagen så att ingen annan person kan anta ett känt artistnamn eller en signatur som släktnamn.

Från släktnamnslagen till namnlagen

År 1986 utnämndes den första nämnden för namnären, så som lagen bestämde och nämnden började genast förbereda en ändring av släktnamnslagen. Resultatet blev namnlagen från 1991 som reglerar både för- och släktnamnen. Den nya namnlagen underlättade avsevärt namnändring och antalet namn som behandlas av nämnden minskade. Efter år 1991 har flera förändringar gjorts i lagen, senast i början av år 2008. Dessa uppdateringar har dock egentligen inte ruckat på principerna om namnval och byte av namn och många av de centrala lösningarna i släktnamnslagen utgör fortfarande centrala delar av namnlagen (Kangas 1991, s. 71).

Den lagändring som gjordes 1999 och innebar att namnmyndighetens uppgifter flyttades från länsstyrelserna till magistraten i det område som den sökande bor i (sedan år 2006 till vilken magistrat som helst) har påverkat namnändringsprocessen mest.

Ändring av släktnamn

Ett namn kan ändras på två sätt, man kan antingen anmäla en ändring eller ansöka om en (alltid skriftligt). Lagen justerar vilket tillvägångssätt som används när. Lagen framhåller att en namnändring är personlig och att en namnändring som en familjemedlem gör inte automatiskt leder till att också de övriga familjemedlemmarnas namn ändras. Om man vill att ändringen ska gälla fler än en person bör ändringsansökan undertecknas av alla berörda parter. Ett barn som fyllt 12 år har rätt att själv bestämma över sitt namn vid en ändring. Barnets släktnamn kan alltså inte ändras mot dess vilja, till exempel vid en skilsmässa. Även ett yngre barn har samma rätt ifall barnet är så moget att dess önskan kan beaktas.

Det som lagen stadgar om äkta makars namn gäller inte sambor eller samkönade par. Om dessa par önskar anta ett gemensamt släktnamn måste de ansöka om det. Regleringarna kring släktnamn härstammar från en tid när sambor, samkönade par och deras familjer inte jämfördes med traditionella familjer där föräldrarna ingått äktenskap med varandra.

Anmälan om namnändring

Efter lagändringen 1991 kan en av makarna inte bara i samband med utan också efter vigseln ta ett dubbelnamn eller avstå från det genom att lämna in en skriftlig anmälan om detta till befolkningsregistret. Detta förfarande kan utnyttjas endast en gång och endast om äktenskapet ingåtts 1986 eller senare. En ändring av namnet i samband med förändringar i familjeförhållanden kräver i de flesta fall endast en anmälan om ändring.

Ansökan om namnändring

Om makarna vid ingången av sitt äktenskap tagit ett gemensamt namn och någon vill återgå till sitt ursprungliga namn måste han eller hon ansöka om detta (Kangas 1991, s. 69).

Det finns en mängd fall där ändringen godkänns rutinmässigt ifall den är ändamålsenlig. Man beviljas ofta ett namn om man tidigare haft det och orsaken är förändrade förhållanden. Till denna typ av fall hör också

1. att man vill ta tillbaka sitt ursprungliga namn
2. att man vill ändra sitt släktnamn till det som någon av föräldrarna har
3. att man vill återta en tidigare makes eller makas släktnamn om man har barn från det äktenskapet och vill ha samma namn som de, eller om ett senare äktenskap varit kortvarigt.

Ansökan om namnändring och utlåtande från nämnden för namnärenden

Byte till ett helt nytt namn kräver alltid en ansökan. Den riktas till magistraten som ber nämnden för namnärenden om ett utlåtande. Den sökande måste kunna motivera varför han eller hon vill avstå från det gamla namnet och på vilka grunder det gamla namnet medför olägenhet. Numera är det ovanligt att någon tycker att ett namn på ett främmande språk medför olägenhet, tvärtom förekommer det ofta ansökningar där den sökande vill byta ut ett finskt namn till ett namn som härstammar från ett främmande språk. Ett namn kan medföra olägenhet om det för andra är svårt att stava eller uttala korrekt.

Som olägenhet kan associationer med namnets allmänspråkliga betydelse upplevas om den medför att namnbäraren kan bli förlöjligad. Ett mycket vanligt namn kan också medföra olägenhet. De fem vanligaste släktnamnen i Finland är *Virtanen*, *Korbonen*, *Nieminen*, *Mäkinen* och *Mäkelä*. Också ett mer ovanligt efternamn kan på en specifik ort vara väldigt vanligt. Den som ansöker om en namnförändring kan också ha en vilja att skilja sig ur mängden, betona sin identitet eller till och med vara lite snobbig. Också i dessa fall är det vanligt att man framför sakliga argument för namnbytet.

Enligt lagen bör det nya namnet vara acceptabelt och den sökande måste kunna visa att han eller hon har rätt till det nya namnet. Detta betyder i praktiken att namnet inte får förekomma i det finska befolkningsregistret och ifall det gör det ska den sökande kunna visa att han eller hon tillhör den släkt som bär namnet eller av någon annan orsak har rätt till namnet. En sökande får inte heller byta till ett namn som är ett allmänt känt utländskt släktnamn. Namnet får inte heller stå i strid med finskt namnskick eller vara opassande. En sökande kan få rätt att bära ett släktnamn som någon förfader "hävduvnet" har burit. Kopplingen till förfäderna ska kunna visas genom en släktutredning. I den finskspråkiga lagtexten används termen *esivanhemmat* 'för-föräldrar' och inte *esi-isät* 'förfäder', eftersom såväl det patriarkala som det matriarkala systemet kan godkännas. (I den svenskspråkiga lagtexten används ändå termen *förfäder*.) Det finns exempel på fall där det namn som makans mor haft som flicknamn har godkänts som namn på en hel familj.

Nämnden för namnärenden behandlar också fall där orsaken till namnbytet är förändrade förhållanden och andra synnerliga skäl – som lagen uttrycker det. I dessa fall bör motiveringarna vara grundligare än vanligt. Ett "synnerligt skäl" till ett namnbyte kan till exempel vara kriminalitet – kriminella personer beviljas alltid ett nytt namn – eller vilja att lösgöra sig från en släkt.

Hurdana släktnamn kan accepteras?

Lagstiftarna säger att ett namn inte kan förordas ifall det är olämpligt eller medför uppenbar olägenhet. Trots det har nämnden för namnändringarna också i sådana fall varit tvungna att överväga om ett namn är acceptabelt eller inte. Den sökandes egen uppfattning är inte tillräcklig utan ärendet övervägs alltid ur allmänna aspekter och en allmänt rådande uppfattning i samhället. Ett namn är olämpligt om det

- är sedlighetssårande,
- är rasistiskt,
- anknyter till en samhällsrelaterad institution (t.ex. *Presidentti 'president', *Vankila 'fängelse') eller
- stigmatiserar namnbäraren (t.ex. *Pöljä 'dumskalle', *Paholainen 'djävul').

Uppenbar olägenhet kan också uppstå om namnet är för långt.

Hinder för godkännande av namn som inte omfattas av punkten "synnerliga skäl" är en omdömesfråga även om hindren finns omnämnda i lagen. Enligt lagen får ett namn inte stå i strid med det finländska namnskicket. Ett synnerligt skäl för godkännande av ett namn är t.ex. att den sökande har anknytning till en främmande stat, en främmande kultur eller ett främmande språk, till exempel genom giftermål. Attityderna har förändrats och år 1981 godkändes exempelvis inte ett dubbelnamn som bestod av två namn från olika kulturer, t.ex. *Andersson-Kaewganba*. På 2000-talet räcker det med en anmälan för att få ett sådant namn.

Om den sökande vid ansökan om ett nytt släktnamn har hemvist i Finland följs den finländska lagstiftningen. Ett undantag är isländska medborgare med hemvist i Finland. De har rätt att kräva att namnet följer kutymen i isländsk lagstiftning, alltså att det officiella namnet består av ett förnamn och ett patro- eller metronymikon som inte går i arv.

Vad är finländskt namnskick?

Enligt lagen kan ett släktnamn "som i fråga om form eller skrivsätt står i strid med namnskicket här i landet" inte godkännas. Tillåtna språk är finska, svenska och samiska. (Namn på övriga språk kan godkännas med "synnerligt skäl" som motivering men man får inte hitta på egna namn.) Ett namn bör vara skriftspråkligt och följa finskans, svenskans eller samiskans skrivregler. Det är inte tillåtet att själv hitta på prefix som *von*, *af* eller *ab und zu* eftersom de antyder att namnet är adligt. Om man vill ha ett adligt namn måste man kunna visa att en förfader burit det. (I Finland har gamla adelssläkter inga särskilda privilegier.) Det finns för öv-

rigt också många adelsnamn, inte minst de som härstammar från medeltiden, som saknar denna typ av prefix: *Tavast, Fleming, Horn, Kurki, Rankonen, Karpalainen, Kirves*.

Ett nytt fenomen i det finska namnskicket är att äkta par egenhändigt bildar nya namn som går tillbaka på delar ur bägge parternas namn: *Ruusumäki* och *Kumpulainen* ansökte om och beviljades det gemensamma släktnamnet *Ruusukumpu*. På 1980-talet godkändes ett sådant namn inte, men numera anser man att det nya namnet inte strider mot språkets regler eller är olämpligt. Det ses inte heller som en sammansättning bestående av två olika namn, utan som ett helt nytt namn.

Invandrare kan ansöka om att förenkla sitt namn så att det blir mer lätthanterligt i den finländska omgivningen. Namnändringar hos invandrare följer vanligen den sökandes motiveringar. Det är omöjligt att söka bevis och dokument i hela världen även om det finns information om namnskicket i olika kulturer.

Möjlighet att överklaga magistratens beslut

Om magistraten anser att en ansökan kan bifallas bör detta meddelas i Officiella tidningen. Om någon anser att ändringen kränker hans eller hennes rätt kan han eller hon göra en anmärkning om detta inom 30 dagar. Ett nekande beslut kan den ansökande överklaga hos högsta förvaltningsdomstolen.

Förnamnslagstiftning

Den första *förnamnslagen* i Finland trädde i kraft 1945. Förnamn är en del av ett lands kulturhistoria, de följer idéströmningarna och förändras enligt modet. På grund av förnamnens föränderliga karaktär är det svårt att styra dem, men det är också just därför de behöver någon form av styrning. Förnamnslagen och släktnamnslagen förnyades och sammanslogs till *namnlagen* år 1991.

Alla finska medborgare bör, förutom ett släktnamn, ha minst ett och högst tre förnamn. Rättsvetare (t.ex. Kangas 1991) talar om synliga och dolda förnamn ("näkyvät ja piiloon jäävät etunimet"). Det första förnamnet, vanligen tilltalsnamnet, är synligt medan det andra och det tredje namnet är dolt. I själva verket kan var och en ändå använda sitt andra eller tredje namn utan särskilda åtgärder. Om det är ett patro- eller metronymikon eller om ett syskon har samma namn som andra- eller tredjenamn kan det inte tas i bruk som ett synligt namn.

Barnets namn måste anmälas till befolkningsregistret inom två månader efter barnets födsel. Namnet blir officiellt när det finns i registret. I Finland hör över 80 % av befolkningen till den evangelisk-lutherska kyrkan vilket gör att största delen

av barnen får sitt namn vid dopet och församlingen ser till att anmäla namnet till befolkningsregistret. I andra fall kan föräldrarna själva anmäla sitt barn. Föräldrarna bestämmer tillsammans eller en ensamstående mor bestämmer ensam vilket namn barnet ska få. (Kangas 1998, s. 3.)

Tvåmånadersregeln från födseln eller från invandringen gäller också utläningar med hemvist i Finland, även om man i deras kultur har andra seder. Efter att namnet registrerats är det permanent, även om det i ursprungskulturen är brukligt att byta namn när barnet växer.

Hurdana förnamn kan accepteras?

Redan i förnamnslagen från 1946 finns en paragraf som stadgar att förnamnet inte får bryta mot språk- eller könsnormen eller vara oacceptabelt. Förnamnet får inte heller medföra barnet uppenbar olägenhet. I Finland har det ändå aldrig funnits krav på att förnamnet måste finnas i almanackans namnförteckning. Sedan år 2005 finns det nästan 2 000 förnamn i almanackan när de finska, svenska och samiska namnförteckningarna räknas ihop. Den ortodoxa almanackan innehåller delvis samma, men också andra, namn. Finländarna bär cirka 50 000 olika förnamn. I den nya namnslagen från 1991 har man blivit liberalare, särskilt vad gäller byte av förnamn. Myndigheterna ska inte motarbeta den kreativitet som förekommer i fråga om förnamn. Det enda som ska begränsa föräldrarnas påhittighet är att namnet inte ska få medföra barnet olägenhet. Befolkningsregistercentralen är skyldig att undersöka lagligheten och lämpligheten hos varje anmält namn. (Kangas 1991, s.134) Ibland vill barnets föräldrar välja ett unikt namn. Man ska ändå minnas att namn består av språkliga element som alla medlemmar i språksamfundet har rätt till. Ingen har monopol på ett förnamn. Om ett nyskapat namn är lyckat kan den som en gång hade ett unikt namn plötsligt ha många namnar.

Alla de hinder som lagen nämner kan efter övervägande förstås på ett annat sätt på 2000-talet än när lagen stiftades.

1. Namnet får inte i fråga om form eller skrivsätt stå i strid med finländskt namnskick. I Finland begränsas namnskicket och formen inte till det finska språket. Förutom svenskan påverkar också det angloamerikanska namnbeståndet starkt och det är ett faktum man inte kan bortse från. Det finns dock skäl att undvika "onödiga" bokstäver som avviker från det finska alfabetet. En enda bokstav eller en bokstavskombination som inte bildar ett ord kan inte godkännas som namn eftersom sådana namn saknar modeller i finskan och svenskan.

Att vardagliga smek- och tilltalsnamn görs till officiella förnamn kan anses stå i strid med namnskicket. Men gränsen är vacklande och föränderlig. Nästan alla

förnamn som finns i den finska almanackan och härstammar från ett gammalt gemensamt europeiskt namnförråd är ursprungligen vardagliga tilltalsformer: *Pekka, Mikko, Pirjo, Liisa*. Också nyare smeknamn håller på att bli officiella förnamn. Godkända är t.ex. *Eki, Jakke, Jaska, Jokke, Lissu, Malla* och *Pipsa*. Fortfarande godkänns inte alla förslag men utvecklingen går allt mer mot vardagliga smeknamn.

2. Ett namn får inte vara opassande. Detta hinder är i högsta grad beroende av kulturella begrepp och traditioner. Objektivt smaklösa, kränkande och stigmatiserande namn är t.ex. *Pontius Pilatus, Judas, Uuno Tuli* ('det blev en tönt'). Ett namn som hos oss uppfattas som neutralt kan dock i ett annat språk få en biton som kan vara en belastning för namnbäraren, men det kan man inte ta hänsyn till. Det finska namnet *Soili* kan i en internationell omgivning uppfattas som väldigt negativt, jämför engelskans *soil* 'smuts, avloppsvatten, dynga'.

Ett namn får inte medföra oanständiga associationer eller vara religiöst kränkande. Inom det lutherska samfundet används inte förnamnet *Jesus* och en man kan inte få namnet *Maria* trots att detta är allmänt i katolska länder. Förnamnen *Kristus* och *Ikuinen Elämä* ('evigt liv') kränker religiös sed. Namn som allmänt används som smeknamn på djur passar inte som förnamn på människor: *Musti* och *Kille* är finska hundnamn, *Heluna* ett konamn. Uppfattningarna kring olämplighet har förändrats; man tyckte exempelvis år 1982 att namnet *Omena* ('äpple') var opassande, men år 2007 hade 17 flickor fått detta namn.

3. En flicka kan inte bära ett mansnamn och en pojke kan inte bära ett kvinnonamn. I almanackan får man klart besked om namnens gruppstillhörighet. Namn som inte finns i almanackan, till exempel vardagliga smeknamn kan ibland användas av bägge könen. *Ami* kan vara en hypokorism för de finska mansnamnen *Armas* eller *Antti* men på svenska kan det vara ett kvinnonamn. Ju fler vardagliga smeknamn som godkänns som officiella förnamn, desto svårare blir det att följa denna punkt i lagen. Nybildade namn är inte heller alltid helt tydligt kvinno- eller mansnamn eftersom finskan saknar morfologiska drag som skiljer maskulint från feminint.

4. Ett släktnamn kan inte godkännas som förnamn om det inte är frågan om ett patro- eller metronymikon bildat till mammans eller pappans förnamn och det står efter förnamnet. Om pappan heter *Kalevi* bör patronymikonet stå i formen *Kalevinpoika* ('Kalevis son') eller *Kalevintytär* ('Kalevis dotter'). Formerna **Kalenpoika* eller **Kallentytär* som varianter för *Kalevi* duger inte. För dagens finländare känns det främmande att termen "släktnamn" används i den här delen av lagen eftersom dessa patro- och metronymer inte är någons släktnamn, men uttrycket går flera årtionden tillbaka.

5. Ett barn får inte, förutom som andra- eller tredjenamn, ha samma namn som ett syskon eller halvsyskon. Det vore opraktiskt om syskonen hette samma sak. Tre bröder kan heta *Lauri Pekka Jubani*, *Jukka Pekka Jubani* respektive *Jyrki Pekka Jubani*.

6. Ett förnamn som inte uppfyller dessa kvar kan ändå godkännas (1) på religiösa grunder, (2) om personen har anknytning till en främmande stat och det föreslagna namnet motsvarar det landets namnskick eller (3) av något annat giltigt skäl. En invandrare kan alltså följa sin egen namnkultur. Man har t.ex. ansett att det finns giltigt skäl att ge ett barn ett spanskt namn om det är resultatet av en kortvarig semesterförälskelse på Kanarieöarna, trots att faderskapet inte officiellt bestyrkts.

7. Förnamnet kan bestå av två delar, till exempel *Marja-Liisa* och *Juba-Pekka*. Ett namnpar som sammanbinds av ett bindestreck räknas som ett namn. Namnkombinationen *Marja-Liisa Kirsi-Marja Kukka-Maaria* innehåller tre namn, vilket lagen tillåter och är alltså en möjlig, men inte ändamålsenlig namnkombination. Tredelade namn hör inte till namnskicket, t.ex. **Kirsi-Marja-Liisa*.

Ändring av förnamn

Sitt förnamn kan man ändra en gång med en skriftlig anmälan till magistraten. Det nya namnet bör följa samma villkor som när man namnger ett barn. Vid ändring av förnamnet på ett barn som fyllt 12 år behövs ett skriftligt godkännande från barnet. Ett barn som fyllt 15 år kan mot sin vårdnadshavares vilja ändra sitt förnamn.

Om man senare vill göra fler ändringar räcker det inte längre med en anmälan om det utan då behövs en ansökan. I ansökan måste man uppge goda grunder för namnbytet och det nya namnet måste vara acceptabelt. Vilken orsak som helst är inte giltig och det är myndigheten som bedömer giltigheten. En orsak kan vara att personen använder ett annat namn som etablerats på bekostnad av det officiella. En annan orsak kan vara att namnet försakat namnbäraren uppenbar olägenhet. En orsak kan också vara att det på samma ort bor en annan person med samma namn och att personerna förväxlats. Förnamnet är en så personlig angelägenhet att det räcker med att namnbäraren uppger att han eller hon lider av det. Detta gäller om namnet inte redan tidigare bytts. Mer objektiva olägenheter är att namnet står i strid med finländskt namnskick, att det är ett namn som är typiskt för det andra könet eller att ett syskon eller halvsyskon bär samma namn. Ett oacceptabelt namn kan man inte beviljas även om man skulle ansöka om det. Det är

ingen privatsak om oacceptabla namn etableras i namnkulturen och det är språk- och kultursamfundet som avgör vilka namn som är oacceptabla.

Rättelseyrkande och överklagande

Om ett barn döps i kyrkan, är det kyrkoherden som avgör om namnet är lämpligt eller inte. Om kyrkoherden och barnets föräldrar är av olika åsikt kan föräldrarna skriftligen kräva en rättelse av kyrkoherden, som då vidarebefordrar ärendet till magistraten. Följande besvärsinstanser är förvaltningsdomstolen och högsta förvaltningsdomstolen. Några fall har till och med behandlats i Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna. I dessa fall har man grubblat på vad som är funktionen och syftet med ett personnamn. Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna anser nämligen alltid att en persons namn är en personlig angelägenhet och att de mänskliga rättigheterna kränks om man inte får det namn som man valt för sig själv eller sitt barn. Genom beslut från Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna har namn som står i strid med finländskt namnskick vunnit laga kraft. Ett namn är ändå ett samhälleligt sätt att identifiera samfundets medlemmar. Därför behövs det av praktiska skäl överenskommelser om hurdana namn som är användbara i individens språksamfund och kulturomgivning.

Nämnden för namnärenden

I samband med att släktnamnslagen stiftades 1986 tillsattes också *nämnden för namnärenden*, en expertgrupp som lyder under justitieministeriet. Regeringen utser två rättsvetare som fungerar som ordförande respektive vice ordförande och dessutom sakkunniga representanter från befolkningsregistret, representanter för släktforskning samt för finsk och svensk namnforskning. Till nämndens uppgifter hör att ge utlåtanden till domstolar, magistraten och andra myndigheter i personnamnsärenden och dessutom följa med namnpraxisen och ta initiativ och ge förslag för att utveckla lagstiftningen kring för- och släktnamn. I vissa fall av namnändringar undersöker och avväger nämnden ändringens ändamålsenlighet. Nämnden kan antingen förorda eller inte förorda namnändringarna, men dess utlåtanden är inte bindande för de beslutsfattande organen.

I takt med att samhällets värderingar förändras och kraven på sekretess och individualism ökar blir nämndens uppgift allt svårare. Vad är acceptabelt, språkriktigt och finländskt? De språkliga normerna blir allt friare. Uppfattningen om det officiella och inofficiella vardagliga språkbruket grumlas och med det också upp-

fattningen om namnen. Talspråkligheten erövrar de offentliga medierna – varför duger då inte talspråkliga förnamn i officiellt bruk i offentligheten?

Källor

Etunimikirja. 1947. Tietolipas 5. Toimittaneet Teppo ja Kustaa Vilkuna.
Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Helsinki.

Kangas, Urpo 1991: *Ibmisen nimi. Nimenmääräytymisen oikeudelliset rajat*.
Lakimiesliiton kustannus. Helsinki.

Kangas, Urpo 1998: *Suomen nimioikeus. Lyhyt oppimäärä*. Lakimiesten
kustannus. Helsinki.

Närhi, Eeva Maria 1996: *Suomalaista sukunimikäytäntöä*. Kielenkäytön oppaita
1. Kotimaisten kielten tutkimuskeskus, Edita. Helsinki.

Lag om släktnamn 1920/328

Förordning om släktnamn 1920/329

Lag om förnamn 1265/1945

Förordning om förnamn 1266/1945

Släktnamnslag 694/1985

Släktnamnsförordning 803/1985

Förordning om nämnden för namnärenden 804/1985

Lag om ändring av släktnamnslagen 253/1991

Namnförordning 254/1991

Lag om ändring av namnlagen 485/1993

Förordning om ändring av 6 § i namnförordningen 222/1997

Lag om ändring av namnlagen 617/1998

Lag om ändring av namnlagen 69/1999

Förordning om ändring av namnförordningen 597/1999

Förordning om ändring av 1 § förordningen om nämnden för namnärenden
598/1999

Lag om ändring av namnlagen 958/2006

Lag om ändring av namnlagen 421/2007

Lag om ändring av 14 § i namnlagen 1010/2007

Summary

The article describes the Finnish Names Act, how it has been interpreted in practice, and which solutions have been adopted by the authorities over the last 100 years. The presentation is consistent with the juridical interpretations in the books on this subject by professor Urpo Kangas, president of the names committee at the Ministry of Justice. There is apparently a development from the juridically free but essentially traditional naming policy in the past to a more stringent legislation, towards the situation today, which allows for these laws to be interpreted in increasingly liberal ways. Finland is moving towards greater freedom for the individual to decide independently on his or her first names and surname.